

Arkutino Sand Dunes – the pearl amongst the geological phenomena in Ropotamo Reserve

Пясъчни дюни Аркутино – перлата сред геоложките феномени в резервата Ропотамо

Boris Valchev
Борис Вълчев

Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, 1700 София; E-mail: b_valchev@mgu.bg

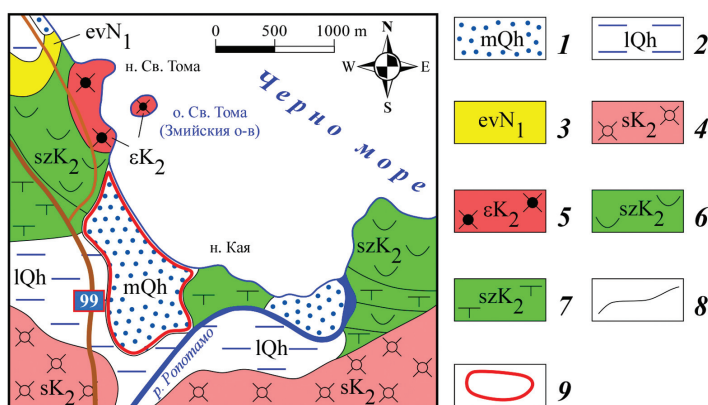
Ключови думи: пясъчни дюни, геоложки феномени, резерват Ропотамо.

Резерватът Ропотамо, разположен на големия полуостров Буруна (северно от гр. Приморско), заемайки неговата северна половина (полуострова Вътрешния бурун, поречието на р. Ропотамо, блатото и пясъчните дюни Аркутино), както и остров Св. Тома (Змийския остров), е една от първите защитени територии в България (1940 г.). Включва находища на много редки и застрашени от изчезване растителни и животински видове, комплекс от биотопи, както и редица скални образувания – известния геоложки феномен Лъвската глава, скалната композиция Веселата скала, клифовия северен бряг на полуостров Буруна (между устието на р. Ропотамо и залива Св. Параскева), а непосредствено на югоизток и юг от резервата се намират геотопът Маслен нос и геоложкия феномен Бегликташ (Желев, Вълчев, 2013). Районът на резервата попада в обхвата на Източносредногорската единица (Дабовски, Загорчев, 2009) и Ямболско-Бургаския вулcano-интрузивен район (Василев и др., 2009), изграден от горнокредни интрузивни, вулкански и

вулcanoгенно-седиментни скали, неогенски морски седименти и кватернерни отложения (фиг. 1).

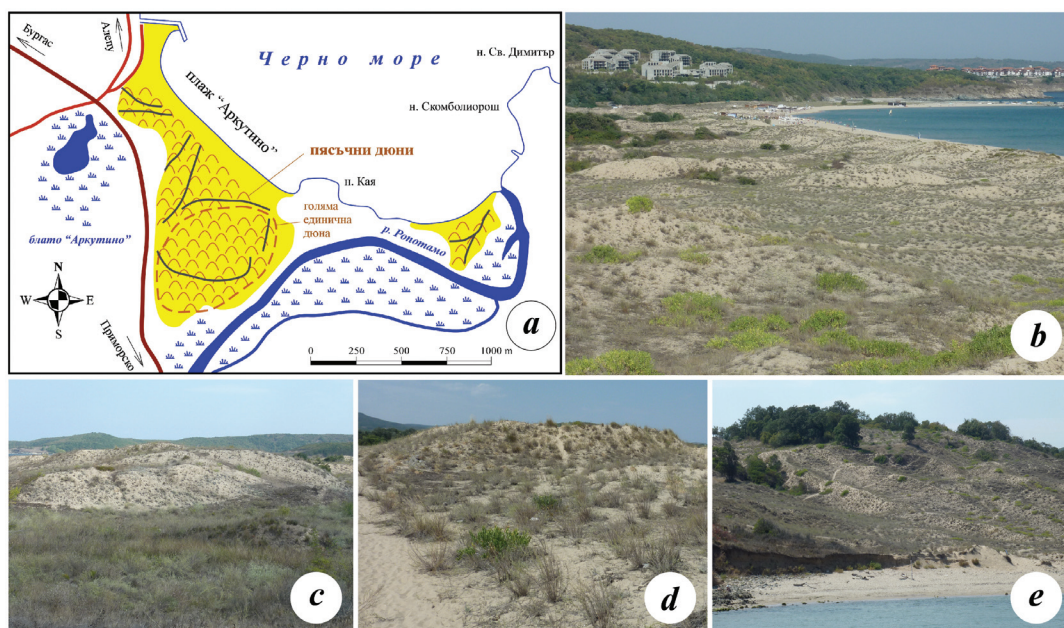
Присъствието на забележителните пясъчни дюни в мест. Аркутино е отбелязано още от Георги Златарски: „...такива високи са дюните, които се издигат след носа Св. Тома, към поста Ропот, близо до устието на р. Караган; последните са доста широки и отделят морето от едно доста голямо езеро.“ (Златарски, 1927, с. 226). Независимо от този факт по-късно те са разглеждани главно като местообитание на пясъчната лилия (*Pancratium maritimum*) и тяхната стойност (на фона на Лъвската глава и Маслен нос) като геоложки феномен остава недооценена.

Плажът Аркутино (дължина 1,36 km) е разположен в североизточната част на резервата, между масивите на носовете Св. Тома и Кая и е с посока СЗ–ЮИ (фиг. 2а). Дюнният ансамбъл може да бъде разделен на две части – широка, паралелна на брега ивица с дължина 800 m, постепенно разширяваща се на юг, където ширината ѝ достига

Фиг. 1. Геоложка карта на района на мест. Аркутино (по Петрова и др., 1992 а, б, с изменения)

1 – съвременни морски наслаги (плажни пясъци); 2 – съвременни езерно-блатни наслаги; Неоген (Караган–Сармат): 3 – Евксиноградска свита (глини, пясъци, пясъчници); Горна Креда: 4–5 – Росенски плутон (4 – сиенити и кварцсиенити, 5 – монцонити), 6–7 – Созополска свита (6 – разливи и силве от алкални трахити, 7 – туфи); 8 – литостратиграфска граница; 9 – местоположение на геоложки феномен

Фиг. 2. Пясъчни дюни Аркутино
a – обща скица на района; *b* – общ изглед на дюнния ансамбъл (поглед от юг); *c–d* – добре оформени дюни от фронтална редица в северната част на ансамбъла; *e* – поглед от изток към голяма единична дюна в южната част на плажа

400 m, заемаща северната и централната част на ансамбъла (фиг. 2a, b) и голяма единична дюна в южната му част (фиг. 2e). Последната е слабо удължена в посока СИ–ЮЗ, като дължината ѝ е 750 m, а ширината – 550 m. Абсолютната ѝ височина е 44 m (Петров, 2013), което, според информационните таблици в резервата, я прави най-високата дюна на Балканския полуостров. Обозначена е на схематичните карти и е включена в туристически маршрут. Североизточният ѝ склон е наребрен от дюни от по-нисък порядък с посока на гребените С–Ю до СИ–ЮЗ. Повърхността ѝ е силно обрасла (80%) с тревиста, храстовидна, а в централната и западната част е развита и дървесна растителност.

Дюнните от централната и северната част на ансамбъла са с генерална посока на гребените СИ–ЮЗ. Оформят две неясни редици паралелно на бреговата линия. Предната редица е по-тъсна и тук се намират добре оформени дюни (фиг. 2c, d). Дължината на най-големите достига 40–50 m, ширината – 15–20 m, а относителната им височина – 4 m, като най-високи са тези в най-северната и южната част на плажа. Дюнните от задната редица са с по-неясни очертания и по-малка относителна височина (2–3 m), като само в най-северната и централната част на редицата се наблюдават единични дюни с височина 4 m. Степента на обраснатост достига 50%, като растителността е предимно тревиста. В северната и централната част на ансамбъла се наблюдават няколко пътеки, осигуряващи достъп до плажа, като на места тяхното прокарване е довело до частично разрушаване на някои от дюните.

Според класификацията на геоложките феномени пясъчните дюни Аркутино се отнасят към обектите с естетическа стойност (клас геоморфоложки), а съгласно оригиналната българска методика за оценяване на геоложки феномени (Синьовски и др., 2002) те са с локално значение.

Литература

- Василев, Е., Х. Дабовски, Б. Каменов. 2009. Ямболско-Бургаски вулкано-интрузивен район. – В: Загорчев, И., Х. Дабовски, Т. Николов (Ред.). *Геология на България. Том II. Част 5. Мезозойска геология*. С., Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“, 496–519.
- Дабовски, Х., И. Загорчев. 2009. Алпийска тектонска подялба на България. – В: Загорчев, И., Х. Дабовски, Т. Николов (Ред.). *Геология на България. Том II. Част 5. Мезозойска геология*. С., Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“, 30–37.
- Желев, В., Б. Вълчев. 2013. Геоложки феномени в района на резервата „Ропотамо“. – *Год. МГУ*, 56, свитък I–геол., 109–118.
- Златарски, Г. 1927. *Геологията на България*. С., „Художник“, Унив. библиот., 65, 228 с.
- Петров, Г. 2013. Дюнните по Българското черноморско крайбрежие. – *Сп. Геол. и минер. ресурси*, 3–4, 15–22.
- Петрова, А., Х. Дабовски, С. Савов, Г. Чаталов. 1992а. *Геоложка карта на България в М 1:100 000. Картен лист Царево, н. Силистар, Малко Търново, Резово*. КГМР, ПГПГК.
- Петрова, А., Л. Михайлова, В. Василева. 1992б. *Геоложка карта на България в М 1:100 000. Картен лист Поморие*. КГМР, ПГПГК.
- Синьовски, Д., В. Желев, М. Антонов, С. Джуранов, З. Илиев, Д. Вангелов, Г. Айданлийски, П. Петров, Х. Василев. 2002. Метод за оценка на геоложки феномени. – В: *Сб. Доклади от II Международна конференция SGEM, Варна*, 25–33.